

Важинський Володимир Михайлович,
доцент кафедри права та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської філії Відкритого міжнародного
університету розвитку людини «Україна»,
кандидат юридичних наук

СУБ'ЄКТ, ЩО СТАНОВИТЬ ОПЕРАТИВНИЙ ІНТЕРЕС ДЛЯ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ

Суб'єкт, що становить оперативний інтерес, є збірним елементом оперативно-розшукової характеристики злочинів [1, с. 600]. В сфері діяльності інституційного інвестора можуть вчинятися кримінальні правопорушення іншими особами, які спрямовані проти інституційного інвестора (зовнішніми: клієнти, агенти, інші пов'язані суб'єкти господарювання, які можуть бути у змові з працівниками інституційного інвестора або без) та внутрішні кримінальні правопорушення, які вчиняються працівниками інституційного інвестора [2, с. 141]. Всі ці правопорушення спрямовані на заволодіння активами інституційного інвестора, які йому довірені громадянами-інвесторами. Відповідно суб'єкт, що становить оперативний інтерес можна розділити на три великі групи: працівники (в тому числі службові особи) інституційного інвестора, клієнти інституційного інвестора, інші учасники ринку інвестиційної діяльності (агенти, контрагенти інституційного інвестора).

Більшість злочинів у сфері діяльності інституційних інвесторів вчиняють особи, які мають або свого часу мали стосунок до діяльності такого інституційного інвестора або в цілому до інвестиційної діяльності.

Наприклад, за процесуального керівництва Київської місцевої прокуратури №9 у лютому 2018 року викрито та задокументовано протиправну діяльність директорів двох будівельних компаній, які свого часу організували фінансову піраміду із продажу нерухомості «Еліта центр». Встановлено, що директор ТОВ «Еліта центр», діючи у змові з керівником ТОВ «Будівельно-інвестиційна компанія «ПСП ЛТД», вимагали 50 тис. доларів США від власника квартири у новобудові «Еліта центр» за припинення майнового спору щодо визнання права власності на це житло. Зловмисники за вказану винагороду пропонували свою допомогу у вирішенні питання щодо не відкриття проти власника квартири цивільних справ та відклик існуючих позовів щодо права власності на це житло, яке вони самі ж реалізували кільком покупцям. 15 лютого директор ТОВ «Еліта центр» був затриманий за місцем свого проживання, а його спілник – під

будівлею Оболонського райсуду столиці одразу після одержання зазначених грошових коштів. За погодження з Київською місцевою прокуратурою №9 директору ТОВ «Еліта центр» та ТОВ «Будівельно-інвестиційна компанія «ПСП ЛТД» повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 4 ст. 368-3 КК України [3].

Досліджуючи кримінально-правові ознаки злочинців у сфері інвестування будівництва можна стверджувати, що 14 % вказаних злочинів вчиняються у складі групи осіб, або організованої злочинної групи. Такі злочинні групи можуть використовувати корупційні зв'язки у органах державної влади та місцевого самоврядування, а також в правоохоронних органах [4, с. 5].

Г. М. Чернишов, проводячи дослідження фінансових шахрайств у інвестиційно-будівельній сфері робить висновок, особам, які вчиняють вказані злочини притаманні типові риси «білокомірцевого» злочинця та не ідентифікують себе з криміналітетом. За соціально-демографічними ознаками переважають чоловіки (83,9 %) громадяни України (95,4 %) віком від 30 до 49 років, які мають вищу освіту (75,7 %) та офіційно працевлаштовані (90,8 %). Переважна більшість із них були керівниками суб'єктів господарювання (65,5 %), одружені та мали дітей. Особи, які вчиняють шахрайства в інвестиційно-будівельній сфері, мають стійку корисливу мотивацію. Типовий психологічний та моральний портрет (особистісні риси) особи фінансового шахрая виглядає наступним чином: корисливість; підвищені матеріальні стандарти життя; життєва установка на збагачення; високий рівень освіти; як правило, наявність необхідних знань у галузі управління, підприємницької діяльності, фінансів, законодавства тощо; комунікабельність; вміння спілкуватися та переконувати людей; хитрість; винахідливість [5, с. 11].

Щодо страхового ринку в наукових джерелах літературі виділяють певні групи шахраїв з окресленим психологічним характером. Всіх їх можна розділити на 4 категорії шахраїв: перша, найчисленніша група – це шахраї-дилетанти, які здійснюють обман страхової компанії вперше через ситуацію, що склалася; друга група – особи, які здійснюють страхові шахрайства для компенсації витрат на бізнес і комерційну діяльність; третя група – особи, які через свої посадові обов'язки реєструють або розслідують обставини страхової події, а також видають документи, підтверджуючі розмір шкоди і збитку від страхового випадку; четверта група – професійні шахраї. Особи, що входять в цю категорію професійно і систематично займаються реалізацією шахрайських схем [6]. За даними зарубіжної статистики, 90% всіх випадків шахрайства здійснюється шахраями-одинаками, і лише 10% - злочинними угрупованнями [7, с. 479].

Суб'єкт, що становить оперативний інтерес, об'єднує не лише характеристику пошукових ознак особи, що становить оперативний інтерес (зовнішні ознаки, психологічний портрет, особливості поведінки при готуванні, вчиненні, а також після вчинення кримінального правопорушення), але й його оточення, типovu мотивацію протиправної поведінки, чинники, що мали вплив на формування мети протиправного посягання на суспільні цінності громадян-інвесторів; вивчення кримінального оточення (склад та схема взаємозв'язків у злочинній групі; розподіл ролей між співучасниками тощо).

Список використаних джерел:

1. Погорецький М., Шеломенцев В. Оперативно-розшукова характеристика злочинів (поняття) / М. Погорецький, // Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. редактори: В. В. Коваленко, Є. В. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. К.: Атіка, 2010. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). – С. 600–603.
2. Вадимський В. М. Основні способи вчинення злочинів, пов'язаних із заволодінням коштами індивідуальних інвесторів. *Вісник кримінального судочинства України*. 2016. №5. С. 140-145.
3. Звіт за результатами секторальної оцінки ризиків використання ринку нерухомості для легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%9D%D0%9E%D0%A0/sector_ozinka_zvit.pdf (дата звернення: 03.04.2021).
4. Топорецька З. М. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики зайняття гральним бізнесом. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. №16 (3). С. 1-6.
5. Чернишов Г.М. Фінансове шахрайство в інвестиційно-будівельній сфері: кримінологічне дослідження : автореферат... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.08. Одеса. 2016. 20 с. С.11.
6. Добрик Л.О. Виявлення і розкриття шахрайських схем у сфері страхування як невід'ємний елемент забезпечення економічної безпеки. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4900>. (дата звернення: 03.04.2021).
7. Пластун В.Л. Проблеми шахрайства та практика його усунення// Пластун В.Л./ Економіка: проблеми та практики: Збірник наукових праць. Випуск 254: В 6 т.-Т.-II.-Дніпропетровськ: ДНУ, 2009.-с.477-488